

TÖS'Ü NE KADAR BİLİYORSUNUZ?

Aydınlık Dergisi, 29 Mayıs 2005

Yıldırım Koç

Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) kısa bir süre sonra kuruluşunun 40. yıldönümünü kutlayacak. 1961 Anayasasınının 46. maddesiyle memur statüsünde istihdam edilen ücretlilerin sendika kurma hakkı tanınmıştı. 1965 yılında 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunu kabul edildi. TÖS ise 8 Temmuz 1965 günü kuruldu. TÖS, Türkiye işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi tarihinde birçok açıdan son derece önemli bir yere sahiptir. Ancak bu konuda yeterince araştırma yapılmamıştır. TÖS konusunda akla gelen en önemli araştırmalar şunlardır:

Altunya, N., **Türkiye'de Öğretmen Örgütlenmesi (1908-1998)**, Ürün Yay., Ankara, 1998, 379 s.; Akgöl, H., **Türkiye Öğretmenler Sendikası, 1965-1971, (Kuruluşu, Etkinlikleri, Sorunları)**, (Yüksek Lisans Tezi), A.Ü. Eğitim Fak., Ankara, 1971, 117 s. (Çoğaltma); Akyüz, Yahya, **Öğretmen Örgütlenmesi**, A.Ü.Eğitim Fak. Yay. No. 86, Ankara, 1980, 160 s.; Evren, S. - Erdem, S. - Yıldırım, C., **Eğitim Emekçileri Tarihi, Encümen-i Muallimin'den Eğitim-Sen Sendikası'ne**, Bireşim Yayınları, Yay. No. 10, İstanbul, Temmuz 1995, 442 s.

TÖS'ün faaliyet gösterdiği 1965-1971 yılları, Türkiye'nin dış politikada ABD'den bir ölçüde bağımsızlaştığı, Sovyetler Birliği ile ilişkilerini geliştirdiği, AET ile yeni bir süreci başlattığı dönemdi. Ancak ABD, 1960'lı yılların ikinci yarısında hem Vietnam'da bir gövde gösterisine girişmişti, hem de Avrupa'daki hakimiyetine karşı başlayan direnişi etkisiz kılmaya çalışıyordu. ABD 1968 yılı başlarında Vietnam'da Tet Saldırısı ile büyük darbeler yedi. Ayrıca, 1968 olayları tüm dünyayı sarstı. Bu koşullarda, Türkiye'nin ABD politikaları açısından önemi iyice arttı. Genel olarak emperyalizme, özel olarak da ABD emperyalizmine karşı açık bir ulusalcı tavır alan TÖS, ABD'nin ülkemizdeki uzantılarının hedefi konumuna getirildi. TÖS'ün bazı görüşleri günümüzde genellikle anımsanmamaktadır.

TÖS Genel Başkanı Feyzullah Ertuğrul'un 22 Mart 1967 tarihinde bölge toplantılarına gönderdiği mesaj, emperyalist ülkelerin işçi sınıfları ve sendikaları ile yapılan karşılaştırma açısından çok ilginçtir. Açıklama şöyleydi ¹:

"Biz karnı tok Amerikan, İngiliz ya da Alman halklarının karnı tok sendikacıları değiliz. Alnımızın teri, kıldan ince kılıçtan keskin yöntemlerle sömürülürken ve biz de bunu görebiliyorken, elbette ki yüzümüz buruk, sesimiz yanık olacaktır. Bu bizim ulusal özelliğimizdir."

"Yurdumuzu ham madde ve açık pazar memleketi olarak tutmaya yarışan emperyalist devletlere karşı, eğitim kesiminde TÖS olarak mücadeleye, kesinlikle kararlıyız. Barış gönüllüsü istemiyoruz. Biz biliriz bizim işimizi; yabancı uzman istemiyoruz. 'Eğitimde her şeyin en yerlisi, her şeyin en millisi' ulusal ilkemizdir. Bundan ötesi eğitim farfaracılığıdır; ya da büyük bir ihtimalle memlekete ihanettir."

TÖS Genel Sekreteri Hasan Erdoğan'ın 22 Nisan 1967 tarihli bildirisinin bir bölümü şöyleydi ²:

"Yarım yüzyıla yaklaşan Cumhuriyet yönetiminden sonra Türkiye'de emperyalizmin tutulacağını sananlar ve emperyalizme uşaklık edenler bilsinler ki, ikinci ulusal kurtuluş savaşımız daha zorlu zaferlerle sonuçlanacak, milliyetçi Türk öğretmeni bu yöndeki görevini zafer gününe kadar kusursuz ve korkusuz yapacaktır."

TÖS'ün 1967 yılında toplanan Birinci Olağanüstü Genel Kurulu'na sunulan raporda yabancı kaynaklardan yardım alınması konusunda bir değerlendirme vardı. Sendikanın maddi gücü anlatıldıktan sonra şöyle denmektedir ³:

"Bu rakamlar, Sendikamızın gücünü ve anlamını en iyi şekilde ortaya koymaktadır. Çok daha önemli olanı şudur: TÖS bu paraları ne devletten, ne yerli ve yabancı özel yada resmi kaynaklardan almış değildir. Bunlar, TÖS'lü öğretmenlerin hırkasından, lokmasından derlenmiş paralardır. Onun için, yapılan yardımların her meteliğinde TÖS'lü öğretmenlerin hem alıntıları ve hem de buram buram tüten milliyetçilik

¹ TÖS, **İlk İki Yılda TÖS**, Ankara, 1967, s. 89.

² TÖS, **İlk İki Yılda TÖS**, Ankara, 1967, s.77.

³ TÖS, **Türkiye Öğretmenler Sendikası Birinci Olağanüstü Genel Kurulu (22-24 Ağustos 1967), Yürütme ve Yönetim Kurulları Çalışma Raporu**, Ankara, 1967, s.13.

ülkeleri, meslektaşlık duyguları vardır. Böylece Türk öğretmeni, ilk kez TÖS ile, örgütlü ekonomik dayanışmanın hem örneğini vermekte ve hem de mutluluk ortamına adımını atmaktadır.”

TÖS ve TÖDMF Genel Başkanı Fakir Baykurt, TÖS 2. Olağan Genel Kurul açış konuşmasında şunları söylüyordu ⁴:

“Bizim için, ne Amerika, ne Rusya. Biz halkımızın büyük gücüne güveniyoruz. Bugün Amerikan politikasının (Halkının değil) düşmanı olduğumuz doğrudur. Amerika, sömürmekte olduğu bütün ülkelerden ve Türkiye’den üsleri ve tesisleriyle, paktları ve ittifaklarıyla çekilip kendi sınırlarına dönünceye kadar, bu politikanın ve bu ilişkilerin elbet düşmanı olacağız. Biz, Sovyetler Birliği’nin de yurdumuzda üsleri, tesisleri, barış gönüllüleri, bakanlıklarımızda uzmanları, ajanları ve okullarımızda süttozları olursa, onun da karşısına çıkmayı biliriz. Bu apaçık bir durumdur.”

Çalışma Raporu’nda da şu değerlendirme yer alıyordu ⁵:

“Amerika’nın önce Türk devlet yönetiminde Amerikancı bir bürokrasi yarattığını, bütün genel müdürleri Amerika’ya götürüp getirmek suretiyle eğittiğini, sonra devlet dairelerini Amerikan uzmanlarıyla doldurduğunu, sendika liderlerini gezdirip tozduzdam ve çeşitli seminerlerden geçirmek suretiyle işçi kitlesini etki altına aldığını, gençlik liderlerine el attığını, ordu ve güvenlik kurumlarına girdiğini, Halk Bankası ve AID kredileriyle esnafı elde ettiğini; basına, aydınlara, üniversite öğretim üyelerine binbir çeşit çıkar sağlayarak onları kendisine bağladığını görürüz. Ama bu ülkelerde görünürde birer parlamento, bağımsız mahkemeler, bayrak direkleri, ulusal marşlar, sınırlar, sınırlarda askerler, ... vardır. Fakat hepsinden önce ekonomi bağılıdır. Maliye bağılıdır. Ekonomik ve maliyenin bağılı olması bütün öteki kurumların ve öğelerin bağımlı olmasına yol açar.

TÖS, yabancı dilde eğitime de karşıydı ⁶:

“Emperyalizmin Orta Doğu’da gerçekleştirmeye çalıştığı sömürücü şirketler örgütünün mahalli dili iyi konuşan ve İngilizce bilen ucuza çalıştırılabilecek yerli teknisyenlerini yetiştirmek amacı ile kurulduğu bilinen Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nde, Atatürk ilkelerine bağlı gençler bütün oyunu bozan girişimler yaptılar ve başarıya ulaştılar.”

TÖS, o yıllardaki adıyla Ortak Pazar’a da karşıydı ve bu yapılanmayı emperyalist bir odak olarak değerlendiriyordu.

TÖS’lülere saygıyla anıyorum.

⁴ TÖS, **Devrimci Öğretmenlerin Savaşı, Türkiye Öğretmenler Sendikası Yönetim, Yürütme, Denetim, Onur Kurulları 1967-1969 Çalışma Raporu, 2. Olağan Genel Kurul, 7-9 Temmuz, Kayseri, 1969, s.xix.**

⁵ TÖS, 1969, s.61.

⁶ TÖS, 1969, s.66.